

Velký írsky hladomor 1845 – 1852. Učebnicový príklad hlúposti a arogancie politického a ekonomického liberalizmu

Branislav Michalka

19. júna 2024 **✚ História**

Keď sa dnes povie v médiách alebo literatúre slovo hladomor, tak väčšina ľudí si pravdepodobne predstaví súčasnú Afriku a smutné obrazy malých domorodcov, vychudnutých, bezradne sediacych a obletovaných muchami. Tí podkutejší v dejinách si väčšinou spomenú na stalinský hladomor z 30. rokov 20. storočia, tí nábožensky založení na egyptský hladomor zo Svätého písma. Avšak jeden z najväčších hladomorov, a v pomere k počtu obyvateľov zrejme skutočne najväčší, pritom nie až taký známy, sa odohral v 19. storočí na území vtedy priemyselne najrozvinutejšieho, ekonomicky najsilnejšieho a industriálne najpokrokovejšieho štátu sveta – Veľkej Británie.

Ilustračný obrázok, zdroj: wikimedia commons

Hladomor v srdci priemyselnej revolúcie a pokroku

Ako bolo vôbec možné, že vo vzdialenosti len niekoľko stoviek kilometrov od vtedajšieho epicentra svetového obchodu, bankovníctva a priemyselného rozvoja – Londýna, sa odohrávali scény, na aké sa v stredovekej Európe v takej miere nikto nepamätal, a to ani v čase sťahovania národov? Cesta z Londýna do írskoho Dublinu je dlhá 554 kilometrov, do Corku na juhozápadnom pobreží Írska je to 709 km.

Hovoríme tu pritom o priemyselnej a námornej veľmoci, aká nemá v dejinách sveta obdobu, na čo sa často zabúda, pretože bežní konzumenti dejepisných rýchlokurzov si predstavujú pod Veľkou Britániou najčastejšie jej súčasný rozmer. V skutočnosti išlo o najväčší štát v dejinách ľudstva, zaberajúci a ovládajúci v čase svojho najväčšieho rozmachu štvrtinu povrchu planéty. Ešte aj po I. svetovej vojne, keď nastal raketový štart USA na globálnej scéne, považovala Britská ríša s pol miliardou obyvateľov (1921) Spojené štáty za smiešneho mladšieho brata so 110 miliónmi obyvateľov.

Takže tu máme v rokoch 1845 – 1852 pred sebou absolútneho priemyselného, ekonomického a predovšetkým finančného lídra, expandujúceho do celého sveta a čo je ešte dôležitejšie: s najväčšou

životnou úrovňou strednej triedy. Technické vymoženosti, hygienické návyky, vodoinštalácia a kanalizácia v mestách, zavedenie plynu, železničná a lodná preprava – o tom všetkom a predovšetkým v takom masovom merítku sa mohlo strednej triede v iných štátoch len snívať.

No a cca 800 kilometrov od centra tohto pokrokového kolosu sa odohrávali scény, ktoré aj veľmi realistický film *Black'47* zobrazuje len v náznakoch. Ľudské bytosti, alebo to, čo z nich zostalo, tam umierali po tisícoch od hladu bez toho, aby im niekto pomohol. Británia bola pritom už vtedy symbolom práve toho spoločenského usporiadania, ktoré dnes tróni na oltári sekulárneho pseudonáboženstva – liberálnej demokracie. Tej liberálnej demokracie, bez ktorej by sa ľudstvo podľa jej veľkňazov prepadlo do skazy.

Raritná dobová fotografia írsky rodiny postihnutej hladomorom – zdroj: wikimedia commons.org

Všetky vtedajšie európske štáty na kontinente boli ešte ponorené do údajnej monarchickej, autoritárskej a post-stredovekej tmy, ich ekonomika vykazovala ešte nepokrokové zvyšky agrárnych a cechových prežitkov, avšak hladomor podobný írskemu žiaden z nich nezažil. Neskoršie totalitné režimy, ktoré etablovaný politický, ekonomický i náboženský liberalizmus počas 19. storočia a začiatkom 20. storočia následne splodil, svojimi výstrednosťami zatienili šílenstvo svojho ideologického otecka a liberálna propaganda sa s touto epizódou vývoja pokroku príliš nechválila, preto o *Velkom írskom hladomore* nepočujeme tak často, ako o sociálnom inžinierstve súdruha Stalina. Veď kto by už chcel, pravda, poškodzovať dobré meno liberálnej demokracie? Jedine snáď nejaký Putinov agent.

Pokrokové umieranie a tmárske prežívanie

Avšak pre tých, ktorým je ľahostajné označenie za vlasti-(EÚ)-zradcov a popieračov liberálnej demokracie, sa *Velký írsky hladomor* môže stať zaujímavým oknom, cez ktoré môžu nazrieť do kuchyne a pod pokrievky liberalizmu v jeho zárodočnej fáze a pochopiť tak mentálne nastavenie aj jeho súčasných globálnych promotorov. Nejde tu len o kontrast medzi sentimentálnou humanistickou rétorikou a jej odporujúcimi zákulisnými čachrami, ale o samotné nastavenie liberálneho myslenia.

Celá kauza írskoho hladomoru mala veľmi banálny počiatok. Zemiaky, ktoré vtedy tvorili v Írsku hlavný zdroj potravy, omnoho väčší ako v kontinentálnej Európe, napadla infekcia plesne *Phytophthora infestans*. Celá úroda zemiakov bola s katastrofálnou rýchlosťou zničená a vypukol obrovský hlad. Dodajme pre ilustráciu, že v menšom rozsahu aj v Škótsku na Vysočine, kde však ani hustota obyvateľstva, ani závislosť na produkcii zemiakov nebola taká veľká.

Na kontinente boli na zemiakoch najviac závislé dve krajiny – Prusko a Belgicko a aj tam spočiatku došlo k úmrtiam. V Prusku zomrelo za porovnateľné obdobie (1845 – 1852) asi 42 000 ľudí, v Belgicku okolo 50 000 a vo Francúzsku okolo 10 000. V Írsku to však bol neuveriteľný jeden milión úmrtí!

Priepastný rozdiel v číslach sa nedá odbiť ani lokálnymi geografickými podmienkami, ani neschopnosťou obyvateľstva. Prusko so svojou piesčitou pôdou malo oveľa horšie podmienky ako Írsko a schopnosť poľnohospodársky sa užiť predviedli Íri po vysťahovaní sa z rodného ostrova. Celý problém spočíval v reakcii vlády na vznik neočakávanej situácie. Íri v podstate doplatili na takú banalitu, akou bolo striedanie vlád v britskom politickom systéme. Práve v čase vypuknutia hladomoru sa dostali k moci *whigovci* – liberáli a vytlačili od koryta *toryov*, čiže konzervatívcov.

Zdroj: wikimedia commons

Zatiaľ čo *toryovia* – konzervatívcovia, ako pohrobkovia stredovekého temna boli zástancami colných regulácií, štátneho zasahovania do ekonomiky, uchovávaní tradičnej výrobnéj a poľnohospodárskej štruktúry, tak *whigovci*, a predovšetkým britskí *whigovci* v prvej polovici 19. storočia, boli zapálení apoštoli neviditeľnej ruky trhu, voľného obchodu, čiže princípu *laissez-faire*. A tak sa rozhodli, že aj írsky hladomor sa vyrieši tak akosi sám, bez priameho zásahu štátu a len s pomocou dobrovoľných charitatívnych organizácií, väčšinou náboženského a dodajme, že protestantského charakteru, ktoré nie výnimočne požadovali od katolíckych Írov za tanier polievky vo vývarovniach takú maličkosť – prestúpenie na protestantizmus.

Keď v roku 1845 začali prvé príznaky hladomoru, bol ešte pri moci konzervatívny predseda vlády sir Robert Peel. Jeho vláda sa však skončila v roku 1846, keď hladomor začal narastať, pričom vyvrcholil v čiernom roku 1847. Peel po vypuknutí infekcie okamžite zorganizoval komisiu, ktorá ju mala skúmať a keď bola konštatovaná jej nezastaviteľnosť, tak nakúpil za 100 000 libier zo štátnej kasy pšenicu a kukuricu z USA, aby nimi mohol kontrolovať a regulovať trh. Vytvoril úrad na pomoc postihnutým oblastiam a celkovo vyčlenil na riešenie problému 365 000 libier a rovnakú čiastku na podporné pôžičky. Len podotknime, pre tých, ktorým by sa zdali tieto sumy zanedbateľné, že hodnota britskej libry vtedy a teraz je niečo úplne odlišné.

Kde urobili súdruhovia z Londýna chybu?

Keď sa k moci dostala vláda liberálnych *whigovcov* na čele s lordom Johnom Russelom (predkom slávneho ľavicového liberála, humanistu, pacifistu, agnostika, pozitivistického filozofa Bertranda Russela) a so sirom Charlesom Trevelyanom ako stálym správcom štátnej pokladnice (čiže niečo podobné, ako je dnes minister financií a minister hospodárstva), bol osud hladujúcich Írov spečatený. Trevelyan bol totiž exemplárnym

liberálnym truhlíkom, vyznávajúcim sekulárnu pseudovieru neobmedzeného voľného trhu a obchodu. Tá bola navyše u neho kombinovaná s protestantskou vierou v predestináciu (predurčenie), ktorá sa nedá odvrátiť.

Vďaka tomuto obzvlášť imbecilnému kokteilu ideových ingrediencií, ktorý môžeme dnes napríklad pozorovať hojne u amerických neoconov, sa podarilo Trevelyanovi úspešne zničiť aj to, čo sa ako tak podarilo Peelovi. Aj ten mohol určite urobiť viac, aby sme ho zase neprečeňovali (viď výsledky v Prusku či Francúzsku, kde vtedy vládli v pomere k Británii veľmi neliberálne režimy), avšak oproti Trevelyanovi to bol génus.

V roku 1848, po strašnom roku 1847, mal Trevelyan tú drzosť, že vydal špeciálnu publikáciu *Írska kríza* (The Irish Crisis), v ktorej s pátosom protestantského kazateľa a apoštola *laissez-faire* píše, že hladomor bol „priamy úder múdrej a milosrdnej Prozreteľnosti“ a že bol „ostrým, ale účinným liekom, ktorým sa dosiahne uzdravenie“. Trevelyan totiž považoval hospodárske a ekonomické vzťahy v Írsku za krajne negustiózne z hľadiska princípu voľného trhu a tak, dobre najedený a materiálne zaopatrený, ako aj zaopatrený patričnou ideologickou výbavou, poňal veľký hladomor ako zásah všemocnej neviditeľnej ruky voľného trhu a ekonomického nezasahovania na nápravu zvrhnutého írskoho hospodárstva. Ak ho však budeme navyše trochu podozrievať, že jeho protestantská protikatolícka averzia v tomto bohorovnom nazeraní na írske mŕtvolky hromadiace sa po krajine tiež zohrala určitú úlohu, zaiste nebudeme ďaleko od pravdy.

Dobová kresba, zdroj: picryl.com

S touto ideologickou výbavou sa Trevelyan rozhodol uvážene zaujať postoj, ktorý preferoval aj iný, síce fiktívny, ale o to populárnejší služobník britskej koruny, sir Humphrey Appleby, postoj – kreatívnej nečinnosti. Všetko prenechal na neviditeľnú ruku voľného trhu a v podstate sa rozhodol s jej pomocou trošku Írom pustiť žilou. Samozrejme, aby sa uzdravili:

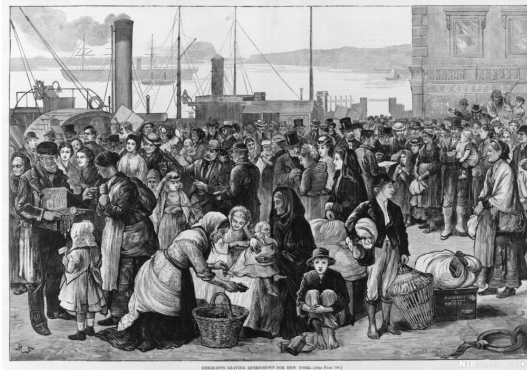
„Boh daj, aby generácia, ktorej bola ponúknutá táto veľká príležitosť, mohla správne vykonať svoju úlohu a my nepoľavíme v našom úsilí, kým sa Írsko plne nezapojí do sociálneho zdravia a fyzickej prosperity Veľkej Británie.“

Pevná viera, hory zdolá...

Celá *whigovská* vláda na čele s Russelom a huckaná Trevelyanom verila (aspoň to deklarovali), že Írsko potrebuje napraviť a že *laissez-faire* postoj je tým najlepším riešením. Napriek tomu, že situácia sa z roka na rok zhoršovala, idioti z vládneho kabinetu boli trpezliví, nedali sa dočasnými (ako verili) neúspechmi odradiť od nečinnosti a poctivo ďalej nič nerobili. Na otázky, dokedy budú čakať, väčšinou odpovedali, že pokiaľ by britská vláda poskytla Írom všetko potrebné na prežitie, začali by sa Íri príliš spoliehať na britskú vládu, namiesto toho, aby sa sústredili na vlastné riešenia svojich problémov.

V lete 1846 Trevelyan nariadil, aby sa zastavili všetky konzervatívne programy sira Roberta Peela, ktoré fungovali v prvých rokoch hladomoru. V roku 1846 zničila plesň ešte viac zemiakov ako v roku minulom a hladomor začal prerastať do katastrofy. Pritom celková úroda ovsu a pšenice v Británii zostala nedotknutá a stačilo ju distribuovať do hladových oblastí, čím by sa pravdepodobne zachránilo značné množstvo z neuveriteľného milióna mŕtvych! Lenže, keď volá vábivá ekonomická teória a krásna papierová doktrína, niet takého liberálneho Odysea, ktorý by hlasu tejto sirény odolal. Preto vláda radšej dovolila špekulantom obilniny vyviešť do zahraničia a do Anglicka.

Akonáhle už bolo zle, po Írsku sa povalovali všade mŕtvolky a celé kraje odchádzali do Ameriky a Austrálie, odrazu Trevelyan zázračne zabudol na neviditeľnú ruku trhu a začal v novinách *The Times* obviňovať šľachtu a veľkostatkárov z toho, že „nedali pokyn svojim nájomcom, aby zveládili svoje majetky a nasadili iné plodiny ako zemiaky“. Ale ako to, snáď ich nechcel odrazu regulovať? Veď to všetko mala predsa zariadiť neviditeľná ruka trhu a nie nejaké vládne rady a usmernenia? To ona mala svojou nežnou dlaňou nenápadne popchnúť veľkostatkárov už dávno predtým a ukázať im: pozri, príde hladomor a cena obilia pôjde hore, rýchlo si dopestuj, aby si mal čo predávať a na tomto spontánnom blahobyte potom budú radostne participovať všetci.

Írsko-americké vysťahovalectvo, ilustrácia z 19. storočia zobrazuje vysťahovalcov opúšťajúcich Queenstown (pôvodný názov prístavu Cobh v južnom Írsku) na ceste za novým životom do New Yorku v USA. Na konci 19. a na začiatku 20. storočia sa vysťahovali milióny ľudí z Európy s cieľom nájsť lepší život v Amerike. Viac ako 4 milióny ľudí emigrovali z Írska, pričom okolo 436000 ich odišlo v 70. rokoch 19. storočia. Táto drevorytina bola publikovaná 26. septembra 1874 v jednom z čísel časopisu Harper's Weekly.

zdroj: DNLA

Len akosi zabudol pri týchto ponosách na to, že veľkostatkári:

- 1) obilie a mäso mali, nezabudli ho vypestovať a dochovať, ale ovplyvnení teóriou *laissez-faire* vyvážali ho pod dohľadom štátnej polície a vojska, ktoré odháňali hladujúcich, do susedného Anglicka alebo do zahraničia za väčšie zisky;
- 2) neboli žiadnou šľachtou starého feudálneho typu, ktorá by považovala postaranie sa o svojich vazalov za prvoradú úlohu, ale novozbohatlíckou kapitalistickou vrstvou, presne v intenciách predsedu vlády lorda Johna Russela a jeho ministra sira Charlesa Trevelyena, ktorých *whigovské* rody zbohatli v 17. a 18.

storočí.

Nakoniec však pri hľadaní motívov tejto vládnej hlúposti a neschopnosti netreba zabúdať ani na to, že protikatolícky zameraným *whigovcom* prišla redukcia írskeho obyvateľstva (ale aj škótskeho) celkom vhod. So svojou masívnou katolíckou natalitou predstavovali Íri do budúcnosti nemalý problém. Počet vládnuceho etnika v Anglicku a Walese tvorilo 17,9 milióna obyvateľov. Počet Írov dosiahol v roku 1840 číslo, ktoré sa už nikdy po hladomore nepodarilo obnoviť – 8 miliónov. To bola už takmer polovica obyvateľov v Anglicku. Pokiaľ by nezasiahol hladomor, stali by sa katolícki Íri, pred ktorých ambíciami formulovanými napr. O'Connellom museli postupne protestanti kapitulovať, nebezpečnou aj keď chudobnejšou väčšinou.

Dnes má Írsko 5,127 milióna obyvateľov, vrátane súčasných migrantov. Po skončení hladomoru klesla írská populácia vďaka úmrtiam a vysťahovalectvu o polovicu, na 4,4 milióna v roku 1860. Aby nikto nepochyboval, aké boli popri hysterickom podporovaní hlúpej ekonomickej teórie skutočné ciele protestantských a liberálnych *whigovcov*, založili v roku 1851 Trevelyan a jeho spolupracovník z vlády McNeill spoločnosť *Highland and Island Emigration Society*, ktorá podporovala vysťahovalectvo z Írska a Škótska. Keď bolo vysťahovalectvo v plnom prúde, skonštatoval o ňom Trevelyan spokojne:

„Nesmieme sa ponosovať na to, čo si v skutočnosti všetci želáme.“

O tom, že tento liberálny a protestantský cynizmus, ktorý by sme hľadali predovšetkým u všelijakých fašistov, inkvizítorov, klerikálov a podobnej nepokrokovej spodiny, nie je v oslavovanom britsko-liberálnom kontexte ojedinelý, o tom sa môžeme presvedčiť na ďalšom príklade kolosálneho hladomoru, ktorý spôsobil v Indii slávny bojovník za liberálnu demokraciu sir Winston Churchill – počas II. svetovej vojny. Ten zobral v roku 1943 z Bengálska potraviny a odviezol ich do Británie, bez ohľadu na to, že následne vypukol hladomor, ktorému padlo za obeť okolo 3 miliónov obyvateľov.

Ospevovaný milovník slobody prejavu Churchill, zakázal britským novinám pod prísny trestom o hladomore informovať. Našli sa však aj nezodpovedné živly, ktoré uverejnili fotografie s mŕtvolami na ulici, čo viedlo k medzinárodnému škandálu, ktorý bol však po vojne umne prekrytý zločinmi nemeckých národných socialistov. A aj tento hladomor, podobne ako ten írsky, a na rozdiel od stalinského, upadol do zabudnutia a vôbec sa neteší priazni médií hlavného prúdu. Zrejme neviditeľná ruka trhu usúdila, že to nie je až také zaujímavé a nikto o to vlastne ani nestojí.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/velky-irsky-hladomor-1845-1852-ucebnicovy-priklad-hluposti-a-arogancie-politickeho-a-ekonomickeho-liberalizmu/>